

Muutused Eesti koolinoorte uimastitarbimises (ESPAD 1995 , 1999, 2003)

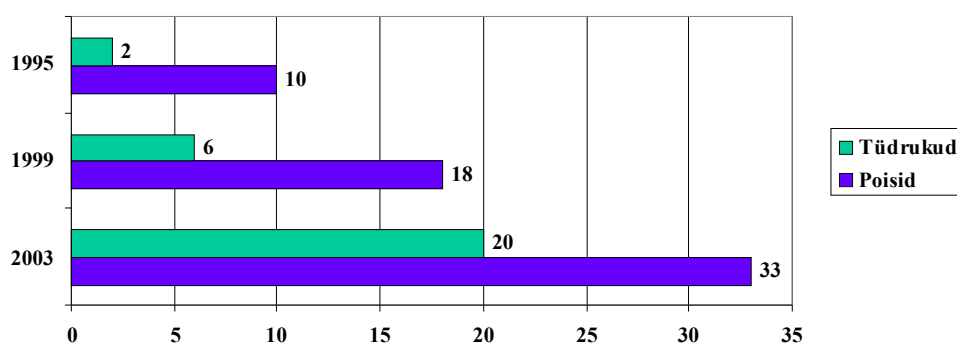
A-A. Allaste

2003. aastal teostati Euroopa kooliõpilaste alkoholi ja narkootikumide kasutamise küsitlusuuring (ESPAD) kolmandat korda. Läbiviimise reeglid on kõikjal samad, andmete võrdluseks kasutatakse kõigis maades ühesugust metoodikat ja küsimustikku. Uuring võimaldab võrrelda uimastite tarvitamist erinevate maade koolinoorte seas ja jälgida muutusi ajalises perspektiivis. Uurimus viiakse kõikjal läbi üheaegselt sama vanusegrupis, kelleks on 15-16-aastased kooliõpilased. 1995. aasta uurimuse sihtgrupp oli 1979. aastal, 1999. aastal 1983. ja 2003. aastal 1987. aastal sündinud õpilased. Valim on esinduslik nii territoriaalselt, õppekeele (eesti ja vene õppekeel) kui ka klasside järgi, kus antud sünniaastaga õpilased õppisid (8-ndad, 9-ndad ja 10-ndad klassid).

Alkoholi ja tubaka tarvitamine

Eesti noorte uimastitarbimine on uurimuste andmeil järjest kasvanud. Üha suurem osakaal 15-16-aastastest õpilastest suitsetab, joob end purju ning katsetab illegaalsete uimastitega. 2003. aasta tulemustel on oluliselt kasvanud õpilaste – eriti tüdrukute – osakaal, kes joovad end sageli purju. Võrreldes 1995. aastal läbiviidud küsitluse tulemustega, on tüdrukute osakaal, kes on olnud purjus enam kui 20 korda elu jooksul, kümnekordistunud (Joonis 8).

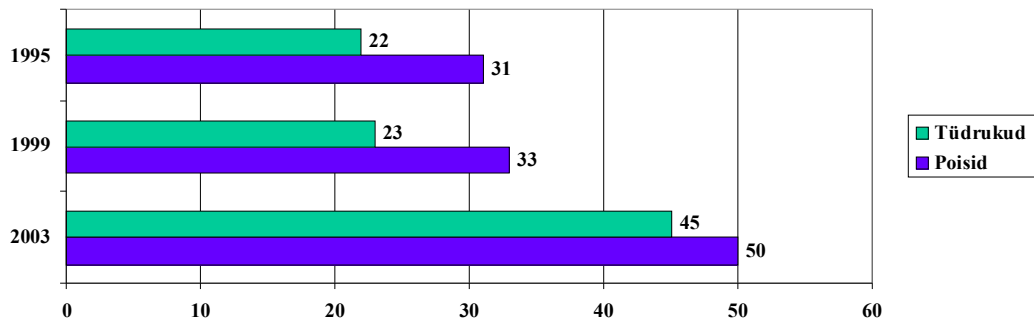
Joonis 8 Õpilaste osakaal, kes on olnud purjus enam kui 20 korda elu jooksul.

Allikas: ESPAD

Purju jäämine on osaliselt seletatav muutustega alkoholivalikus – kui õlle tarvitamine oli võrreldes 1999. aastaga jäänud samale tasemele ja veini tarvitamine vähenenud, siis kange alkoholi tarbimine oli oluliselt kasvanud (Joonis 9).

Joonis 9 Õpilaste osakaal, kes on tarvitanud viimase 30. päeva jooksul kanget alkoholi vähemalt kolm korda

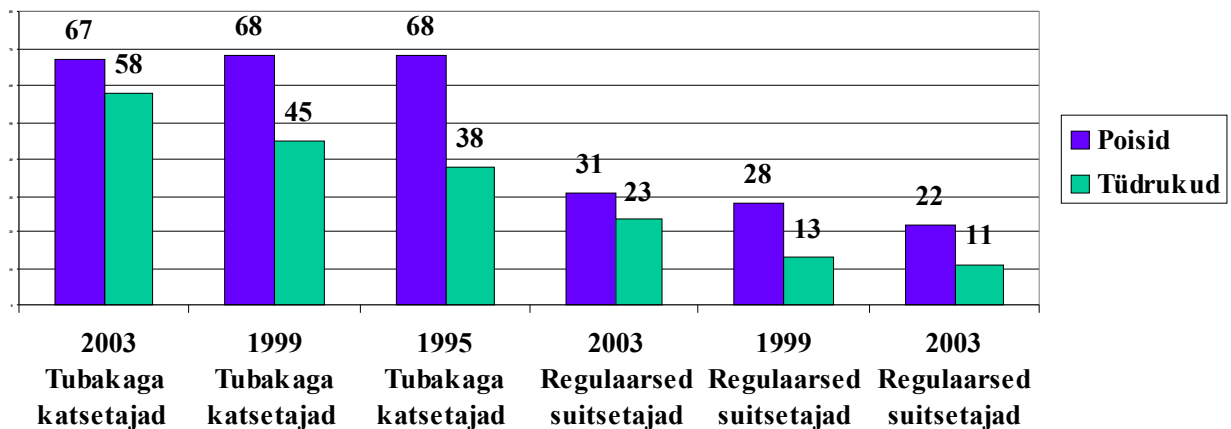

Allikas: ESPAD

Sigarettidega katsetajate osakaal on tõusnud peamiselt tütarlaste arvelt. Tubakaga katsetajate osakaal on poiste osas püsinud kolme uuringu vältel stabiilne, tüdrukute osas seevastu pidevalt kasvanud.

Regulaarsete suitsetajate osakaal on kasvanud nii poiste kui tüdrukute seas, kasvutendents on suurem aga tütarlaste seas (Joonis 10).

Joonis 10 Õpilaste osakaal, kes on suitsetanud vähemalt 3 sigaretti elu jooksul (katsetajad), ja õpilaste osakaal, kes on suitsetanud vähemalt sigaretti päevas viimase 30. päeva jooksul (regulaarsed suitsetajad)

Allikas: ESPAD

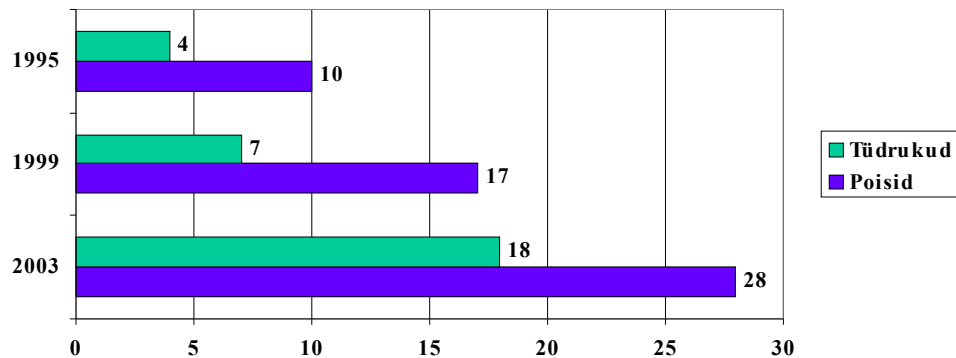
Illegaalsete uimastite tarvitamine

Illegaalsete uimastitega katsetamine on muutumas üha suuremale hulgale koolinoortest elustiili osaks. Iga uuringuga on kasvanud mingit illegaalset uimastit katsetanud õpilaste

osakaal: 1995. aastal oli neid 7%, 1999. aastal 15% ja 2003. aastal 24%. Muutus on suuresti mõjutatud kanepitarvitamisest – kanepiga katsetajate osakaal on võrreldes 1999. aastaga kahekordistunud, moodustades nüüd neljandiku

õpilastest (Joonis 11).

Joonis 11. Õpilaste osakaal, kes on vähemalt korra elus suitsetanud kanepit

Allikas: ESPAD

Kahekordistunud on ka kanepi korduvkasutajate osakaal, samuti on kanep esimeseks proovitud uimastiks 3/5 narkootikumidega kogemust omavatel noortel.

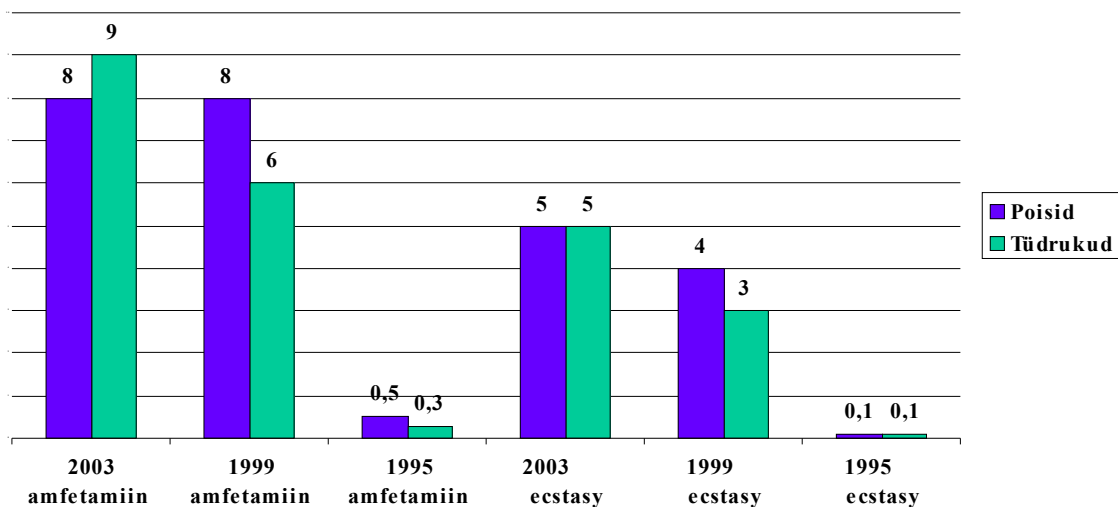
Üha enamatel õpilastel on marihuaanasuitsetajatest sõpru – 38% õpilastel oli vähemalt üks kanepisuitsetajast sõber. Kõige sagedamini saadakse uimastit sõprade ringis. Noorte osakaal, kes sai nõnda oma esimese uimasti, on viimase uuringu tulemusel veelgi suurenenud (23% 1995., 30% 1999. ja 37% 2003. aastal neist õpilastest, kes olid mingit illegaalset uimastit tarvitanud). Uimastitarvitamise põhjuseks märkis “ei tahtnud seltskonnast erineda” väga väike osa õpilastest (4% neist õpilastest, kes olid illegaalseid uimasteid tarbinud). Ilmselt ei saa uimastiga katsetamist seletada ka “halba seltskonda sattumisega”. Tundub, et uimasti (kõige sagedamini kanep) on lihtsalt olemas, ilma, et midagi erilist tähendamata ning kes soovivad, need katsetavad sellega. Nagu eelmistes uuringutes, on ka nüüd peamiseks tarbimise põhjuseks uudishimu (58% neist õpilastest, kes olid mingit illegaalset uimastit proovinud). Tõenäoliselt kaasneb kanepisuitsetamisega mingil määral selle vahendamine. Kõige sagedamini, rohkem kui eelmise uurimuse ajal, saadakse kanepit diileri kodust (30% ostukohti teadvatest õpilastest). Diilerite kodude sage külastamine viitab ühelt poolt diilerite arvukusele, teisalt nende lähedusele. Ilmselt pole tegu “allilmas” elavate kurjategijatega. Need on pigem tuttavad või tuttava tuttavad, kellelt vajadusel saab osta uimastit. Pooled kanepitooteid proovinud õpilased peavad seda kergesti kättesaadavaks, millele viitab ka asjaolu, et marihuaanat või hašišit ostetakse sõpradelt või nende kaudu.

Kanepitarvitamine on hakanud noorte seas “normaliseeruma” – üha suuremad grupid on võtnud algsest deviantse käitumise omaks. See ei tähenda, et kõik noored oleks tarvitajad,

vaid nad on uimastitest teadlikud ja nende tarvitamise suhtes tolerantsed. Uimastid on suhteliselt saadaval ja mingi osa noortest katsetab neid (Parker jt 1999).

Rohkem õpilasi on tarvitanud *ecstasyt*, ka amfetamiini proovinute osakaal on veelgi suurenenud. Kui kanepitarvitajate seas on poisse tüdrukutest tunduvalt rohkem, siis *ecstasyt* tarvitavad mõlema soo esindajad võrdselt ja amfetamiini tüdruku pisut enam poisid (Joonis 12).

Joonis 12 Õpilaste osakaal, kes on vähemalt korra elus tarvitanud amfetamiini või *ecstasyt*

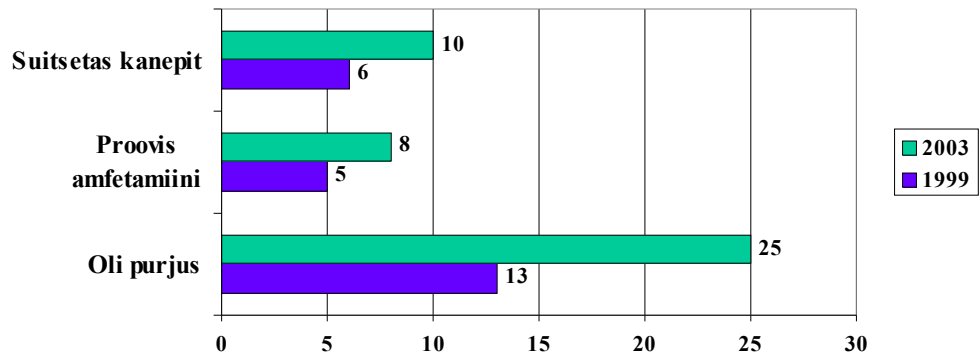

Allikas: ESPAD

Esmatarbimise vanus

Kõigi uimastitega, nii legaalsete kui ka illegaalsetega, alustab 2003. aastal võrreldes varasemate uurimustega suurem osa õpilasi väga noorelt. Rohkem on neid õpilasi, kes on end esimest korda purju joonud väga noorena – enam kui neljandik end elu jooksul purju joonud poistest tegi seda 12-aastasena või nooremana. Regulaarsetest suitsetajatest alustas kolmandik poisse ja viiendik tüdrukuid seda 12-aastasena või varem. Sama kehtib ka illegaalsete uimastitega katsetamisel – kuuendik uimastitega katsetanud õpilastest proovis mingit uimastit 12-aastasena või varem, peamiselt kanepit või amfetamiini (Joonis 13).

Joonis 13 Õpilaste osakaal, kes oli katsetanud uimastiga/olnud purjus 12-aastasena või nooremana (% neist õpilastest, kes omasid kogemust antud ainega)

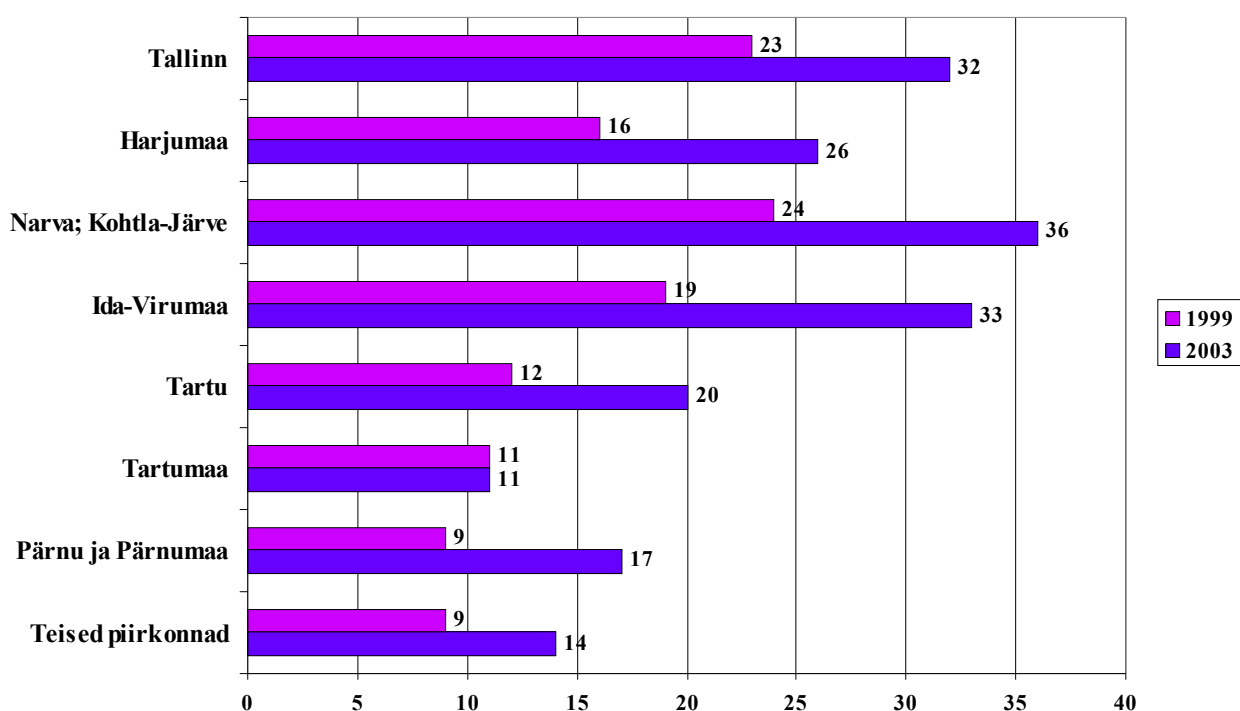

Allikas: ESPAD

Uimastitarvitamine piirkonniti

Erinevais piirkonnis on võrreldes eelmiste uurimustega uimastitarbimisele sarnased tendentsid – enim tarvitatakse illegaalseid uimasteid Tallinnas ja Ida-Virumaal. Seoses uimastitarbimise kasvuga, on illegaalsed ained nüüd ka territoriaalselt laiemalt levinud. Illegaalsed uimastid, eelkõige kanepitooted, on jõudnud linnast maale. Piirkondades, kus legaalse uimastite tarvitamine on noorte seas levinud, on enam ka illegaalsete uimastitega katsetajaid (Joonis 14).

Joonis 14 Õpilaste osakaal, kes on tarvitanud mingit illegaalset uimastit piirkonniti

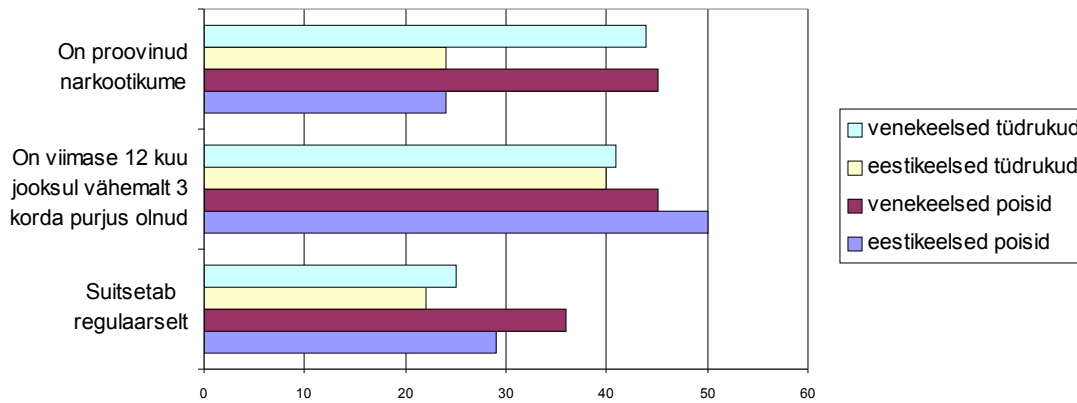
Allikas: ESPAD

Uimastitarvitamine erineva õppekeelega koolide õpilaste seas

Ka võrdlus koolide õppekeele alusel annab varasemate uurimustega sarnaseid tulemusi – purju joovad end veidi sagedamini eestikeelsete koolide poisid. Venekeelsetes koolides on aga tunduvalt enam illegaalsete uimastitega katsetajaid. Kui venekeelsete koolide õpilaste seas oli kanepitarvitajaid 1995. aastal 10%, 1999. aastal 19% ja 2003. aastal 35%, siis eestikeelsetes koolides olid vastad arvud 3%, 7% ja 17% (Joonis 15). Amfetamiiniga katsetajate osakaal on tõusnud venekeelsetes koolides – 1999. aastal 9% ja 2003. aasta 14%, eestikeelsetes koolides on nende arv pisut kahanenud – 1999. aastal 5% ja 2003.

aastal 4%. Osaliselt on see seotud koolide asukohaga – venekeelsed koolid on enamjaolt Tallinnas või Ida-Virumaal, kus illegaalsete uimastite kättesaadavus ja levik on teistest Eesti piirkondadest suurem. Teisalt on venekeelsetel noortel vähem vaba aja veetmise võimalusi ning nende majanduslik ja sotsiaalne olukord on keskmiselt halvem.

Joonis 15 Uimastite tarvitamine soo ja õppekeele järgi

Allikas: ESPAD

